

Nebezpečné húsenice

Vajíčka priadkovčeka dubového

Ľudia chodia do lesa najmä v jar-ných a letných mesiacoch načerpať nové sily alebo na huby, ale len málokto vie, že stačí malá ne-pozornosť a návštevník lesa si môže skomplikovať tieto príjem-né chvíle aj na niekoľko dní.

Dokonca ani niektorí lesníci nepoznajú ne-bezpečnosť, aké hrozí človeku pri kon-takte s priadkovčekom dubovým (*Thaumetopoea processionea* L.), teda konkrét-ne s jeho chlpatou húsenicou.

Je to malý nočný motýľ, ktorý sa rojí v júli. Z pre-zimovaných vajíčok sa na jar liahnu v korunách dubov húsenice. Žijú spoločne vo vakoch (hniez-dach) na spodnej časti kmeňov, spravidla hrub-

ších dubov. Tento škodca napáda najmä dub ce-rový (*Quercus cerris* L.), ľudovo nazývaný cer, v juž-nejších, teplejších častiach Slovenska. Lokálne sa môže premnožiť a spôsobiť dokonca holožer, ale na Slovensku sa to stáva len výnimočne, napo-sledy v roku 2003 v okrese Rimavská Sobota. Hoj-nejšie sa objavuje v dubových porastoch Malých Karpát.

to rieši takéto prípady. Ľudia si nevedia vysvetliť silné svrbenie, ale keď sa ich lekár spýta, či ne-boli práve na drevo, ako sa ľudovo hovorí, naj-mä v oblastiach s vyšším zastúpením duba cerového, odpoveď býva zvyčajne: *Ako to vie-te?* Na postihnuté miesta sa bežne predpisujú mastičky na potlačenie svrbenia, o ktorých však z vlastných skúseností viem, že príliš nepomá-

Chĺpky húsenice priadkovčeka dubového po dotyku s kožou alebo pri vdýchnutí vyvolávajú alergické reakcie. Najväčšie nebezpečenstvo hrozí od konca mája do septembra.

Jeho druhový názov *processionea* vznikol na zá-klade pohybu jeho húseníc, ktoré sa presúvajú jedna za druhou, čím vzniká akýsi rad húseníc (*procesia*), pripomínajúci vláčik.

Prečo je priadkovček dubový nebezpečný?

Húsenice priadkovčeka dubového sa niekoľ-kokrát zvliekajú. Už pri druhom zvliekaní majú na sebe veľmi krehké štetiny či chĺpky. Pri slabom kontakte alebo silnejšom vetre sa dostá-vajú do ovzdušia. Ak sa dostanú na pokožku, môžu po niekoľkých hodinách vyvolať alergic-ké reakcie, napríklad silné, takmer neznesiteľ-né svrbenie, vyrážky, zápal a ľahké opuchy. Dýchacie ťažkosti po vdýchnutí sú podobné prechladnutiu. To všetko má na svedomí biel-kovinová báza v chĺpkoch, nazývaná thaume-topirín. Keďže sú chĺpky veľmi krehké, pri škriabaní postihnutých miest na pokožke sa lá-mu a roznášajú ďalej. Je to veľmi nepríjemné. Okrem uvedených hlavných syndrémov sa mô-že vyskytnúť aj pocit závratu, horúčka, ba do-konca zápal očných spojiviek, citliví ľudia môžu dostať alergický šok. Ťažkosti trvajú obvyčajne jeden týždeň, ale môžu pretrvávať aj dlhšie – dva až tri týždne. V tomto prípade treba vyhla-dať lekára, ktorého treba upozorniť, že došlo ku kontaktu s húsenicou. Môj známy lekár čas-

hajú. Nič iné neostáva, len si to svrbenie pre-trpieť, a čo je najdôležitejšie, postihnuté miesta neškriabať!

Veľké nebezpečenstvo hrozí najmä od konca mája do septembra a nielen od živých jedincov. Chĺpky sa z hniezd ľahko odlamujú a prúd vzdu-chu ich prenáša na väčšie vzdialenosti (aj viac ako sto metrov). V hniezdach ešte ostáva zvle-čená pokožka húseníc, čo predstavuje ďalšie nebezpečenstvo. Nebezpečné sú aj staré hniez-da na kmeňoch dubov alebo už spadnuté v zi-me na zemi, takže sme ohrození v podstate celý rok. A nielen jeden, veď staré úlomky chĺpkov ostávajú v poraste pod stromami dlhý čas.

K prirodzeným nepriateľom tohto škodcu pat-rí hmyz z čeľade lumkovité, kuklica červenono-há, húseničiar a z vtákov kukučka. Podobné príznaky podráždenia môžeme po-zorovať aj pri kontakte s húsenicou mnišky zla-torítky (*Euproctis chrysorrhoea* L.).

Ako môžeme chrániť les?

Hneď zjari je výhodné využiť na biologický boj mi-kroorganizmy *Bacillus thuringiensis*, ako aj látky na spomaľovanie vývoja. V lete sa zasa môžu hniez-da húseníc tohto škodcu spáliť, alebo vysávať špe-ciálnymi vysávačmi, aké použili v Nemecku (najmä v mestských parkoch), keď mali s priadkovčekom v nedávnej minulosti väčšie problémy.

Vyrážky, ktoré vzniknú niekoľko hodín po kon-takte s jemnými chĺpkami húsenice.

Chata pod Rysmi dostáva novú tvár

Najvyššie položená chata na Slovensku bude mať v porovnaní s ostatnými tatranskými chatami dve špecifiká – železobetónovú konštrukciu nábehového protilávínového klinu a fasádu i strechu z titánovo-zinkového plechu.

Chata pod Rysmi má za sebou prvý rok prestavby. Po úspešnom prezimovaní začal v polovici júna na stavenisku v oblakoch druhý rok stavebných prác. Kolaudácia je naplánovaná na 15. október 2011.

Projekt rekonštrukcie chaty vypracoval ateliér Rudolfa Kruliaca z Veľkej Lomnice, staviteľom je spoločnosť Stavounion z Tatranskej Lomnice a leteckú dopravu materiálu na stavbu zabezpečuje firma Tech-Mont Helicopter company Poprad. V minulom roku dokončili prístavbu a prestavbu jedálenskej časti – západnú polovicu chaty. Druhá etapa zahŕňa prestavbu východnej časti s technickým zázemím a nábehovým protilávínovým klinom, ktorý bude zabezpečovať, aby prípadná lavína ponad chatu bez odporu prebehla.

Základnou požiadavkou pri prestavbe chaty bolo zvýšenie jej štandardu pre návštevníkov aj pre personál. Kapacita chaty sa nemení. Dispozičné a technické riešenie je výsledkom rokovaní vlastníkov, ktorými sú Slovenský horolezecký spolok (SHS) JAMES a Klub slovenských turistov (KST). Zohľadnené boli aj pripomienky chatára Viktora Beránka a špecialistov z rôznych technických oblastí.

V rámci rekonštrukčných prác chatu od základov prestavujú, vzhľadovo sa nebude podobat pôvodnej z roku 1933. Bude poschodová, so šikmým dreveným krovom, plastovými oknami a vo vnútornom vybavení bude prevládať drevo. Teplo v chate zabezpečí kúrenie na tuhé palivo, slnečné kolektory, dodajú energiu na núdzové osvetlenie a prípadne aj pre malé spotrebiče. K dispozícii bude aj elektrocentrála na výrobu elektrickej energie. Príbudne osobitná zimná miestnosť pre núdzové ubytovanie aj na prípadné záchranárske práce. Podľa projektu sa takmer 400 ton stavebného materiálu prepraví letecky.

V porovnaní s novými chatami v Alpách má Chata pod Rysmi k dispozícii omnoho nižšie investičné prostriedky. Je však možné postupne

dopĺňať ďalšie komponenty na alternatívne zdroje energie a dobudovanie zásobníka na vodu, ktorá je potrebná pri prevádzke chaty.

Chata potrebuje pomoc

Prestavba Chaty pod Rysmi sa realizuje aj s pomocou štátnej dotácie. Tá sa však už minula a sú potrebné ďalšie finančné prostriedky. SHS JAMES aj KST už museli siahnuť na vlastné spoločné rezervy, obidve organizácie sa však spoliehajú aj na pomoc svojich členov a na všetkých, ktorí majú Tatry radi a sú ochotní prispieť na výstavbu Chaty pod Rysmi.

Pomôcť možno kúpou známok v hodnote 5, 10, 20 a 50 eur. Informácie o tom, ako postupovať pri objednávaní známok, nájdete na webe: www.james.sk alebo na čísle: 02/49 24 92 11. Znamky sa dajú kúpiť aj priamo na sekretariáte spolku JAMES a na Chate pod Rysmi.

Chatár Viktor Beránek organizuje pomoc chaty v rámci sponzorskej akcie Miesto na peci – meno na peci, ktorej prioritou je stavba parádnej kachľovej pece. Podrobnosti nájdete na webe www.chatapodrysmi.sk.

■ VJ

Vizualizácia: Ateliér Rudolfa Kruliaca

Ošetrené miesta obyčajne už nasledujúci rok nie sú napadnuté. Chemické protiopatrenia v lese nie sú potrebné, ale pri premnožení by sa dokonca mala zastaviť aj ťažba a pestovná činnosť, a tak neriskovať kontakt s jedovatými chĺpkami. Vtedy by mali byť aspoň v lesoparkoch a v mestských parkoch náučné tabule so stručným popisom tohto škodcu a s varovaním pre verejnosť o jeho nebezpečnosti.

Z vlastných skúseností neodporúčam podceňovať stretnutie s týmto druhom, pretože sám som niekoľkokrát zažil spomínané ťažkosti na vlastnej koži. Tí, ktorí tohto škodcu už spoznali a mali po stretnutí s ním nepríjemné alergické reakcie, mi dajú určite za pravdu.

■ Ing. JURAJ GALKO, PhD.
NLC – LVÚ Zvolen – LOS
Foto: autor, DANIEL ULLRICH

Túto prácu podporila Agentúra na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0045-10.

Chlpaté húsenice priadkovčeka dubového